

УДК 94(477.83-25)”1920/1921”
DOI: 10.24919/2312-2595.8/50.240969

Іван ХОМА

кандидат історичних наук, доцент кафедри історії, музеєзнавства і культурної спадщини, Національний університет «Львівська політехніка», вул. Степана Бандери, 12, м. Львів, Україна, індекс 79000 (khomaivan@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4607-7065>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/J-4139-2018>

Scopus-Author ID: 57217113868

Бібліографічний опис статті: Хома, І. (2021). Участь старшин Армії УНР у відродженні громадсько-політичного життя Львова (серпень 1920 – вересень 1921 рр.). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія*, 8/50, 133–148. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.8/50.240969>.

УЧАСТЬ СТАРШИН АРМІЇ УНР У ВІДРОДЖЕННІ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ ЛЬВОВА (серпень 1920 – вересень 1921 рр.)

Анотація. На кінець липня 1920 р. декілька осередків старшин армії УНР та УГА, які перебували в Празі, не покладали надій, що союзні польсько-українські війська здобудуть перемогу проти Червоної армії та відвоюють частину території УНР. Ці питання були предметом обговорення в Празі наприкінці липня 1920 р. на засіданні Стрілецької ради та 2–3 серпня «З'їзду відпоручників українських військових частин і організацій за кордоном». За результатом цих зустрічей січові стрільці Армії УНР, що координувався Стрілецькою радою, прийняв рішення повертатися до Галичини і там облаштовувати організаційні засади для продовження боротьби за відродження української державності. Вже в середині серпня 1920 р. до Львова з Праги приїхала група старшин січових стрільців. Серед них у подальшому ключовими постатями стали М. Матчак, В. Кучабський та Я. Чиж. Після повернення до Львова їм не вдалося відразу організувати

© Іван Хома, 2021

ISSN 2312-2595 (Print) ISSN 2664-3715 (Online)

підпільну військову організацію. Розібравшись з громадсько-політичними настроями, сконцентрували свою публічну діяльність на боротьбі за право українців вчитися в університеті без національного приниження та відкриття українського університету у Львові. Цей напрям став добрим прикриттям для підпільної роботи зі створення військової організації. За декілька місяців вони відновили діяльність «Українського студентського союзу», «Академічної громади» та інших студентських товариств. Упродовж року організовані цими товариствами різні заходи стали головними громадсько-політичними подіями українського населення міста, які привернули увагу польської влади. **Методологічною основою статті є принципи історизму, об'єктивності та критичного підходу. Наукова новизна.** Уперше акцентовано увагу на тому, що відроджений український студентський рух, як і загалом громадсько-політичне життя у Львова після поразки визвольних змагань, це результат діяльності старшин українських армій. До наукового обігу введено низку невідомих та маловідомих фактів. **Висновки.** Український студентський рух за право навчатись у Польщі без національного приниження і боротьба за відкриття українського університету у Львові організували й очолювали старшини Армії УНР. Події, пов'язані з цим рухом, стали головними ознаками відродження українського громадсько-політичного життя в окупованому поляками Львові з осені 1920 р. і до вересня 1921 р.

Ключові слова: Євген Коновалець; «Український студентський союз»; «Академічна громада».

Ivan KHOMA

PhD (History), Associate Professor, Department of History, Museology and Cultural Heritage, Lviv Polytechnic National University, 12, Stepan Bandera Str., Lviv, Ukraine, postal code 79000 (khomaiivan@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4607-7065>

ResearcherID: <http://www.researcherid.com/rid/J-4139-2018>

Scopus-Author ID: 57217113868

To cite this article: Khoma, I. (2021). Uchast starshyn Armii UNR u vidrodzhenni hromadsko-politychnoho zhyttia Lvova (serpen 1920 – veresen 1921 rr.) [Participation of officers of Ukrainian People's Republic in the revival of social and political life in Lviv (August 1920 – September 1921)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka. Seriya Istoriiia – Problems*

of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 8/50, 133–148. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.8/50.240969> [in Ukrainian].

**PARTICIPATION OF OFFICERS
OF UKRAINIAN PEOPLE'S REPUBLIC
IN THE REVIVAL OF SOCIAL AND POLITICAL LIFE
IN LVIV (August 1920 – September 1921)**

Summary. At the end of July 1920, several units of UPR and UGA army officers stationed in Prague did not hope that the allied Polish-Ukrainian troops would win against the Red Army and recapture part of the UPR territory. These issues were discussed in Prague in late July 1920 at a meeting of the Rifle Council and on August 2–3 at the "Congress of officers of Ukrainian military units and organizations abroad". As a result of these meetings, the *sichovi striltsi* of the Army of the Ukrainian People's Republic, coordinated by *Striletska rada*, decided to return to Galicia and establish organizational principles there to continue the struggle for the revival of Ukrainian statehood. Already in mid-august 1920, a group of officers of the *sichovykh striltsiv* arrived in Lviv from Prague. Among them, the key figures were M. Matchak, V. Kuchabsky and Ya. Chyzh. After returning to Lviv, they failed to immediately organize an underground military organization. Having studied public and political sentiments, they focused their public activities on the struggle for the right of Ukrainians to study at a university without national humiliation and the opening of a Ukrainian university in Lviv. This direction became a good cover for underground work to create a military organization. In a few months, they resumed the activities of the "Ukrayinskyi studentskyi soyuz", the "Akademichna hromada" and other student societies. During the year, various events organized by these societies became the main socio-political events of the Ukrainian population of the city, which attracted the attention of the Polish authorities. The principles of historicism, objectivity and critical approach form **the methodological basis of the research. Scientific novelty.** For the first time, attention is drawn to the fact that the revived Ukrainian student movement, which in general socio-political life in Lviv after the defeat of the liberation struggle, is the result of the activities of officers of the Ukrainian armies. A number of unknown and little-known facts have been introduced into scientific circulation. **Conclusions.** The Ukrainian student movement for the right to study in Poland without national humiliation and the struggle for the opening of a Ukrainian university in

Lviv were organized and led by officers of the UPR Army. The events connected with this movement became the main signs of the revival of Ukrainian social and political life in the Polish-occupied Lviv from the autumn of 1920 to September 1921.

Key words: *Yevhen Konovalets; "Ukrayinskyy studentskyy soyuz", ("Ukrainian students union"); "Akademichna hromada" ("Academic community").*

Постановка проблеми. У 1920 р. поразка національних сил у війнах за українську державність на всіх історичних землях спонукала до пошуку варіантів продовження визвольних змагань. На цьому шляху Львів стає важливим середовищем куди з'їжджаються ветерани українських армій. Особливо виокремлюються декілька старшин військової формації Січових стрільців Армії УНР, які в середині серпня 1920 р. повернулись до Львова із завданням приступити до організації військового спротиву польським та радянським політичним і військовим силам. Однак військова ситуація на антибільшовицькому фронті, яка не склалася на користь частин Армії УНР, не дала змогу відразу розгорнути підпільну військову організацію. Натомість ці старшини розгорнули масштабну публічну громадсько-політичну роботу, яка дала можливість зробити непомітним, до кінця вересня 1921 р., для польських служб державної безпеки створення Української військової організації.

Аналіз останніх досліджень. У сучасній історіографії фрагментарно діяльність старшин Армії УНР з розгортання громадсько-політичного руху опору проти антиукраїнських порядків запроваджених польською адміністрацією висвітлені у двох статтях: «Діяльність Є. Коновальця навколо військово-політичних процесів у серпні-жовтні 1920 р.» та «Євген Коновалець і початки УВО (серпень-листопад 1920 р.)» (Хома, 2019а, 2019б).

Мета та завдання. Розкрити місце старшин Армії УНР у відродженні українського громадсько-політичного руху у Львові, тобто які організації за їхньої участі відновили або були створені. Також мета передбачає показати їхню роль, тобто, ким вони були у цих організаціях і які ідейні засади відстоювали.

Результати досліджень. У середині серпня 1920 р. до Львова з Праги приїхала група старшин Армії УНР. Серед них клю-

човими постатями стали М. Матчак, В. Кучабський та Я. Чиж. Вони належали до військової формації Січових стрільців Армії УНР. Їхнє повернення стало результатом засідання у Празі в кінці липня 1920 р. Стрілецької ради та 2–3 серпня «З'їзду відпоручників українських військових частин і організацій за кордоном». Однак після повернення до Львова їм не вдалося відразу організувати підпільну військову організацію. М. Матчак та Я. Чиж, розібравшись з громадсько-політичними настроями, сконцентрували свою публічну діяльність на боротьбі за право українців вчитись, без національного приниження, в університеті та відкриття українського університету у Львові. При тому, що проводилася підпільна робота зі створення військової організації.

Для можливості легально проводити діяльність і мати кошти для проживання М. Матчак та Я. Чиж влаштувалися на роботу в гуманітарну організацію – Український Горожанський комітет (УГК). На роботу їх прийняли голова УГК Степан Федак та секретар В. Целевич. Місцем праці Я. Чижа був правничий відділ, а М. Матчака – бюро УГК. На початку вересня 1920 р., з ініціативи В. Целевича, керівником канцелярії УГК став О. Навроцький, який товаришував з М. Матчаком під час служби в УСС в роки Першої світової війни. Вже М. Матчак познайомив О. Навроцького з Я. Чижем (Навроцький, 1963).

О. Навроцький у спогадах акцентує увагу на революційно-політичній ментальності М. Матчака та Я. Чижа, але меншою мірою військовій. Саме завдяки цим рисам їм за декілька місяців вдалось відродити й очолити український студентський рух.

Цей рух об'єднав побратимів з УГА та Армії УНР, які пройшли по декілька війн за українську державність. Окрім війн, пережили табори для військовополонених та інтернованих у Польщі, табори для інтернованих у Чехословаччині, після чого повернулись додому. Багато хто планував відновити або розпочати навчання у вищих навчальних закладах Львова. Однак з серпня-вересня 1919 р. у львівських вищих навчальних закладах освіти було дозволено навчатися тільки громадянам Польщі, які підтвердять свою службу в польській армії та арміях союзних держав, причини звільнення від служби. Окрім того, дозволялось впроваджувати стосовно українців правило «Numerus clausus», тобто встановлювати відсоток, який вони можуть становити

серед усіх студентів (Мудрий, 1999, с. 80). Загалом, це сприяло об'єднанню студентів у боротьбі з університетськими та урядовими рішеннями, які встановлювали обмеження в доступі до вищої освіти за національною ознакою.

Офіційними студентськими середовищами, навколо яких об'єднуються ветерани українських армій, були «Український студентський союз» та «Академічна громада». Зокрема, членами громади стали Ю. Головінський, М. Матчак, Д. Паліїв, Я. Чиж, М. Курах, Л. Макарушка, В. Мартинець, С. Федак та інші. Зокрема, М. Матчак членські внески у товариство почав сплачувати з 19 листопада 1920 р., Д. Паліїв – з 29 листопада 1920 р., Я. Чиж – з 14 грудня 1920 р., В. Мартинець – 7 лютого 1921 р., С. Федак – з 21 лютого 1921 р., М. Курах – з 18 квітня 1921 р., Ю. Головінський – з 16 травня 1921 р. («Квитанція про оплату», б.р., арк. 23–118).

22 січня 1921 р., з нагоди другої річниці Акту Злуки, на загальних зборах Українського студентського союзу було прийнято резолюцію, в третьому пункті якої зазначено: «Українське студентство рішило солідарно так довго не користуватися доступними лише для невеликого числа товаришів умовами вступу на вищі львівські школи, доки ці умови будуть понижувати гідність українського студентства і доки користування наукою на цих вищих школах не буде доступне для всіх українських студентів без виїмку. Товаришів, які виломлювались би від цієї солідарності, буде українське студентство бойкотувати» («З життя українського студентства», 1921, с. 3).

Ця подія не була проігнорована керівництвом Львівського університету. На 16 квітня ректор Львівського університету Е. Махек запросив на розмову представників українського студентства. На зустріч було делеговано М. Матчака, О. Філяса та І. Мойсея. Вони вручили ректору перелік вимог українських студентів: «1) Українське студентство домагається повернення всіх прав, які мало ... на львівському університеті до 1 листопада 1918 р. та допущення на львівський університет всіх українських студентів без ніяких обмежень; 2) Українське студентство ... домагається, щоби влади університету при вирішуванні питання про прийняття українських студентів на львівський університет руководилися виключно педагогічними зглядами, відкидаючи всякі політичні мотиви, до викладів; 3) Українське студентство

домагається допущення на львівському університеті всіх українських професорів, які викладали на цьому університеті до 1 листопада 1918 р.; 4) Українське студентство заявляє, що всіх студентів української народності, вписаних вже на львівський університет, уважає зрадниками та проголошує безоглядний їх бойкот; 5) Українське студентство зазначає, що згідно з заявою ректора львівської політехніки при вписі на львівську політехніку не вимагається від студентів української народності виповнення рубрики про державну приналежність ...». У відповідь ректор заявив, що ці вимоги не можливо задовільнити, а настоювання на них є зривом переговорів. Єдиний пункт на який міг б погодитись ректор, це право не заповнювати рубрику про «державну приналежність». Делегати заявили, що від цих вимог відступати не будуть («В університетській справі», 1921, с. 2).

Це привело до розгортання ще одного напрямку діяльності українського студентського руху, очолюваного старшинами Армії УНР, – боротьби за український університет у Львові. Студенти забезпечили громадсько-політичну підтримку українській науковій еліті, яка започаткувала справу з відкриття українського університету. Власне, це започаткували представники НТШ, які у відповідь на обмеження поляків почали організовувати університетські курси з філософських, юридичних та медичних навчальних предметів. На початку 1921 р. курси відвідували понад 100 слухачів. Легалізувати їх спробувало освітньо-наукове «Товариство наукових викладів імені Петра Могили». Попри те, що офіційного дозволу таки не було видано, курси активно проводилися (Мудрий, 1999, с. 90–91). У липня 1921 р., ці курси реорганізували в Український таємний університет під керівництвом В. Щурата (Хома, Мина, & Сова, 2012, с. 268–269).

Важливою складовою, яка посилювала роль студентства очолюваного колишніми старшинами Армії УНР, було те, що державний центр ЗУНР у Відні зосередив увагу на дипломатичній роботі, з якою мав надію відродити державність у Західній Україні. У той час у Львові політичні середовища спостерігали за цим. Перші явні ознаки відновлення діяльності політичних партій у Львові помітні тільки на початку червня 1921 р. 3 червня відбувся з'їзд мужів довір'я Української народно-трудової партії.

3–4 червня проходила робота Міжпартійного з'їзду за участі представників народно-трудової, радикальної, християнсько-суспільної партій та студентства (Швагуляк, 2013, с. 51).

Загалом організоване українське студентство стало головною силою, взявшись за відстоювання права на вищу освіту без національного приниження та український університет, а також ставали на захист освітян та науковців, які зазнали переслідувань за ініціативу з відкриття університету. Цю діяльність студентські лідери перевели в політичну площину та розглядали це як продовження національно-визвольних змагань.

23 квітня 1921 р. у Львові за участі 70 студентів та під керівництвом Я. Чижа відбулися збори Українського студентського союзу («Про з'їзд українського студентства», 1921, с. 1–2). За результатами роботи, одноголосно, було прийнято резолюцію: «1) Констатуємо, що окупаційний уряд безправно і насильно перемінив утравквістичний університет у Львові на польський і тим унеможливив українській молоді користуватися наукою; 2) Українська молодіж жадає від окупаційного польського уряду, щоб негайно привернув дотеперішній утравквістичний характер львівському університету, а у всіх інших львівських вищих школах зніс обмеження і тим усунув надужиття, яких в останніх двох роках допускався на українській студентській молодіж...». У 3–6 пунктах резолюції йшлося: про підтримку приватних українських університетських курсів; студенти закликали українські освітні, політичні та студентські організації не вступати у відносини з керівництвом львівських вищих навчальних закладів; закликали студентів дотримуватись цієї резолюції; запрошували об'єднатись емігрантські та місцеві студентські середовища в боротьбі за український університет у Львові («Довкола університетської справи», 1921, с. 1).

Пункти, де йдеться про окупаційну польську владу, стали приводом до того, що 29 квітня «Український студентський союз» закрили. Вранці того ж дня про це у відділенні поліції повідомили голову союзу Я. Чижа. Після цього, в приміщенні організації провели обшук та конфіскували низку документів («Закриття Українського студентського союзу», 1921, с. 3).

На думку журналістів газети «Український вістник», ця резолюція засвідчила, що українська молодь перейшла від па-

сивних методів діяльності до активної боротьби («Довкола університетської справи», 1921, с. 1).

4 червня у Львові на Міжпартійному з'їзді українських політичних сил Я. Чиж впевнено представив діяльність студентства та їхнє місце в громадсько-політичному житті Галичини. Зокрема, під час однієї з дискусій, які періодично виникали на з'їзді, нагадав про роль молоді в національно-визвольних змаганнях та відзначив слабкий зв'язок між українським суспільством і урядом в еміграції. У другій половині дня, Я. Чиж мав окрему доповідь, яку присвятив університетській справі. Ця доповідь викликала жваву дискусію, але першочергово присутніх цікавила доля абсолювентів, тобто тих, хто ще до війни завершив навчання і мав бажання написати та захистити наукову роботу («Міжпартійний з'їзд», 1921, с. 1).

У контексті цієї організованої діяльності молоді, мотивуючою видалась стаття В. Кучабського в газеті «Український вістник» про організацію «Пласт». Описуючи, для чого Англії пласт і що це їм дало, за допомогою низки фраз дуже вдало розставляє акценти над тим, що необхідно запозичувати для виховання своєї молоді. Зокрема, в першому реченні йдеться: «Пласт був заснований в Англії ... з очевидною метою виховати при допомозі цієї організації таку молодь, з якої пізніше вийшли б тверді як сталь повелителі світа» («Замітки з нагоди пластового свята», 1921, с. 2).

В. Кучабський, М. Матчак та Я. Чиж продовжували нарощувати активність студентства. У п'ятницю 1 липня відбулися збори «Академічної помочі», на яких керівництво звітувало про діяльність з січня до червня 1921 р. Присутніх було понад 50 членів товариства. Відзначено тісну співпрацю з університетською секцією Українського горожанського комітету, яка надавала допомогу студентам. Також залучалися кошти з добровільних пожертв. Після затвердження звіту було прийнято рішення перейменувати товариство на «Українська академічна поміч у Львові». Головою переобрали М. Матчака («Загальні збори», 1921, с. 5).

Одночасно 1 липня розпочав роботу український студентський з'їзд, засідання проходили 2 і 3 липня. Участь взяли приблизно 250 студентів. На з'їзді було представлено три доповіді: «Міжнародне і внутрішнє становище Східної Галичини», «Найбільші завдання українського суспільства» та «Завдання україн-

ських студентів під сучасну хвилю». Обговорення третьої доповіді розгорнулось у жваву дискусію з прихильниками комуністичних ідей. Після завершення з'їзду було прийнято резолюцію, а для організації та координації подальшої студентської роботи створено Комітет української молоді (КУМ) («З'їзд українського студентства», 1921, с. 1; Ковалюк, 2001, с. 213).

У листі до О. Назарука від 20 липня 1921 р. В. Кучабський, М. Матчак та Я. Чиж оцінили свою діяльність за неповний рік у Львові такими словами: «Сьогодні з гордістю сміємо твердити, що заснування і врухомлення нашого таємного університету, відродження студентського життя в усій Галичині, значне стертя галицької пасивності й розбудження оптимізму, спертого на почуття власних сил, і нарешті вся сітка таємної військової організації це коли не виключна, то в кожному випадку переважна наша заслуга. Вирівнювання різниць, суперечностей і недовір'я між галицьким і наддніпрянським громадянством, що кристалізується в новій всеукраїнській ідеології, яку сьогодні приймають усі молоді й незіпсовані сили нашого народу з обох боків Збруча ... у значній мірі провели ми» (Мартинець, 1949, с. 35).

Революція складалась з 10 пунктів. У першому зазначено, що українське суспільство повинно прагнути боротьби за самостійну та соборну українську державу, тоді як питання Східної Галичини є частиною цієї справи. Другий та третій пункти закликали українські партії Східної Галичини, які поділяють засади всеукраїнської національної державності, створити Галицько-Український уряд та Галицько-Українську національну раду. У четвертому пункті йшлося про заклик з'їзду до «Диктатури ЗУНР», що вони цілком підпорядкувались розпорядженням Галицького-Українського уряду та вважали себе закордонним представником цього уряду. У десятому пункті записано: «У виконанні плану будівництва Української Держави з'їзд покладає на українське студентство обов'язок піднімати українську суспільність до масових рухів і пропаганду та підготовку до збройного походу за Українську Державу та кладе цей обов'язок в рівній мірі на українське студентство в краю й закордоном» (Мартинець, 1949, с. 34–35).

Резолюцію студентського з'їзду дуже негативно сприйняв державний центр ЗУНР у Відні. По-перше, резолюція була оцінена як образа. По-друге, лідери ЗУНР вбачали в українському студент-

ському русі конкурентів. Адже він не підпорядковувався уряду у Відні та був найбільш організованою та дієвою національною силою на окупованій Польщею території ЗУНР.

Є. Коновалець, який в останній декаді липня 1921 р. повернувся з Відні до Львова, вважав, що уряд ЗУНР мав намір не знищити цей організований студентський рух, а підпорядкувати собі (Коновалець, 2002, с. 51).

Станом на вересень 1921 р. критика з Відня середовищем ЗУНР не похитнула впевненості В. Кучабського, М. Матчака та Я. Чижа. Вони продовжували бути зосереджені на відстоюванні питання українського університету у Львові. Це давало змогу продовжувати відігравати ключову роль в тогочасному публічному громадсько-політичному житті Галичини. Зокрема, М. Матчак як представник українського студентства 3 вересня 1921 р. взяв участь у Другому міжпартійному з'їзді українських партій. У доповіді говорив про підтримку змагань за український університет («Другий міжпартійний з'їзд», 1921, с. 2–3).

Цього ж дня у Львові відбулось таємне засідання КУМ, де було ухвалено рішення утворити Таємний український університету з чотирма відділами (правничим, філософським, медичним, політехнічним) під керівництвом ректора В. Щурата (Ковалюк, 2001, с. 213).

4 вересня українські студенти провели з'їзд за участі 35 активістів. Порядок денний з'їзду був пов'язаний з відкриттям українського університету, фінансовою підтримкою студентів та завданнями українських студентських організацій («Студентський з'їзд», 1921, с. 2).

14 вересня на першій сторінці газети «Вперед» вийшла стаття під назвою «За український університет», яка завершується словами: «Українське студентство повинно тямити, що двері львівського університету перед ним замкнені, що немає для нього туди доступу, якщо справді воно шанує свою гідність. Хитрощі, ні компроміси тут нічого не вдіють. Лишається тільки боротьба, деколи понад сили і раз вона розпочалася, треба її вести до кінця. Вороття вже немає» («За український університет», 1921, с. 1).

Уже 15 вересня започатковано прийом документів для вступу в Таємний український університет (Ковалюк, 2001, с. 214).

В Львівському університеті імені Яна Казимира, ректорат запланував прийом документів на 21 вересня – 4 жовтня 1921 р. («Wpisy na uniwersytet», 1921, s. 4).

Замах С. Федака (молодшого) на львівського воєводу К. Грабовського в присутності Начальника Польської республіки Ю. Пілсудського, що було здійснено у Львові 25 вересня 1921 р., призупинив на певний час студентський рух. Адже упродовж декількох тижнів польська поліція арештувала всіх ключових постатей цього руху і закрила головні організації.

Зокрема, 27 вересня було проведено обшук у товаристві «Академічна громада». Поліція шукала інформацію про КУМ. 28 вересня поліція провела обшук в «Академічні помочі», шукаючи інформацію про запис українців до Таємного університету («Поліція заряджена у Львові», 1921, с. 2). 1 жовтня в М. Матчака проведено черговий обшук, після чого заарештували («Ревізії і арештування», 1921a, с. 2). 2 жовтня обшук було проведено в Я. Чижа, а станом на цей час під арештом перебували 15 осіб («Ревізії і арештування», 1921b, с. 2).

Під час розслідування замаху на К. Грабовського слідство, крім КУМ, з'ясувало про існування підпільної військової організації «Воля», що згодом була реорганізована в Українську військову організацію.

Отже, український студентський рух за право навчатися у Польщі без національного приниження і боротьбу за відкриття українського університету у Львові організували та очолювали старшини Армії УНР. Події, пов'язані з цим рухом, стали головними ознаками відродження українського громадсько-політичного життя в окупованому поляками Львові з осені 1920 р. і до вересня 1921 р.

Джерела та література

- Белінська, Л. (2020). Степан Рудик у громадсько-політичному житті Галичини першої половини ХХ ст. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*, 32, 19–20.
- Боротьба з культурою. (1921, 24 вересня). *Український вісник*, с. 1–2.
- В університетській справі. (1921, 19 квітня). *Вперед*, с. 2.
- Довкола університетської справи. (1921, 25 квітня). *Український вісник*, с. 1.

- Другий міжпартійний з'їзд. (1921, 7 вересня). *Український вістник*, с. 2–3.
- 3 життя українського студентства. (1921, 16 березня). *Вперед*, с. 3.
- З'їзд українського студентства Галичини. (1921, 7 липня). *Український вістник*, с. 1.
- За український університет. (1921, 14 вересня). *Вперед*, с. 1.
- Загальні збори «Академічної помочі». (1921, 3 липня). *Український вістник*, с. 5.
- Закриття Українського студентського союзу. (1921, 1 травня). *Вперед*, с. 3.
- Замітки з нагоди пластового свята. (1921, 22 червня). *Український вістник*, с. 2.
- Квитанція про оплату внесків членами товариства, 15 липня 1914 – 16 липня 1921 р. (б.р.). *Державний архів Львівської області*, ф. 296, оп. 1, спр. 82, арк. 23–118.
- Ковалюк, Р.** (2001). *Український студентський рух на західних землях XIX–XX ст.* Львів: Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України.
- Коновалець, Є.** (2002). *Причинки до історії української революції.* Львів.
- Мартинець, В.** (1949). *Від УВО до ОУН: спогади та матеріали до перед-історії та історії українського організованого націоналізму.* Вінніпег.
- Міжпартійний з'їзд. (1921, 9 червня). *Український вістник*, с. 1.
- Мудрий, В.** (1999). *Змагання за український університет в Галичині.* Львів–Нью-Йорк.
- Навроцький, О.** (1963). Початки УВО у Львові. В 3. Книш (Упоряд.), *Срібна сурма. Статті й матеріали до діяння Української Військової Організації. Зб. II: Початки УВО в Галичині.* Торонто: Срібна Сурма. Взято з <https://knysh.national.org.ua/uvo-2/r02.html>.
- Нечуваний акт. (1921, 24 вересня). *Вперед*, с. 1.
- Поліція заряджена у Львові. (1921, 30 вересня). *Вперед*, с. 2.
- Про з'їзд українського студентства у Львові. (1921, 29 квітня). *Вперед*, с. 1–2.
- Ревізії і арештування. (1921а, 4 жовтня). *Вперед*, с. 2.
- Ревізії і арештування. (1921б, 5 жовтня). *Вперед*, с. 2.
- Студентський з'їзд. (1921, 13 вересня). *Український вістник*, с. 2.
- Хома, І.** (2019а). Діяльність Є. Коновальця навколо військово-політичних процесів у серпні-жовтні 1920 р. *Історико-культурні студії*, 1 (6), 80–84.
- Хома, І.** (2019б). Євген Коновалець і початки УВО (серпень – листопад 1920 р.). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана*

Франка. Серія Історія, 2/44, 92–102. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.2/44.184669>.

- Хома, І., Мина, Ж., & Сова, А. (2012). *Історія української культури: навч. посіб.* Львів.
- Швагуляк, М. (2013). *Історичні студії: українці на роздоріжжях та крутих поворотах історії (др. пол. XIX – пер. пол. XX ст.)*. Львів.
- Wpisy na uniwersytet im. J. Kazimierza. (1921, 15 września). *Gazeta Lwowska*, s. 4.

References

- Belinska, L. (2020). Stepan Rudyk u hromadsko-politychnomu zhytti Halychyny pershoi polovyny XX st. [Stepan Rudyk in the socio-political life of Galicia in the first half of the twentieth century]. *Naukovi zapysky VDPU imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Istoriiia – Scientific notes of the Mykhailo Kotsiubynsky State Pedagogical University. Series: History*, 32, 19–20 [in Ukrainian].
- Borotba z kulturoiu [Struggle against culture]. (1921, September 24). *Ukrainskyi vistnyk – Ukrainian Herald*, pp. 1–2 [in Ukrainian].
- V universytetskii spravi [In university affairs]. (1921, April 19). *Vpered – Forward*, p. 2 [in Ukrainian].
- Dovkola universytetskoi spravy [Around the university]. (1921, April 25). *Ukrainskyi vistnyk – Ukrainian Herald*, p. 1 [in Ukrainian].
- Druhyi mizhpartiiniy zizd [Second Inter-Party Congress]. (1921, September 7). *Ukrainskyi vistnyk – Ukrainian Herald*, pp. 2–3 [in Ukrainian].
- Z zhyttia ukrainskoho studentstva [From the life of Ukrainian students]. (1921, March 16). *Vpered – Forward*, p. 3 [in Ukrainian].
- Zizd ukrainskoho studentstva Halychyny [Congress of Ukrainian Students of Galicia]. (1921, July 7). *Ukrainskyi vistnyk – Ukrainian Herald*, p. 1 [in Ukrainian].
- Za ukrainskyi universytet [For the Ukrainian University]. (1921, September 14). *Vpered – Forward*, p. 1 [in Ukrainian].
- Zahalni zbory «Akademichnoi pomochi» [General meeting of "Academic Aid"]. (1921, July 3). *Ukrainskyi vistnyk – Ukrainian Herald*, p. 5 [in Ukrainian].
- Zakryttia Ukrainskoho studentskoho soiuzu [Closing of the Ukrainian Students' Union]. (1921, May 1). *Vpered – Forward*, p. 3 [in Ukrainian].
- Zamitky z nahody plastovoho sviata [Notes on the occasion of the reservoir holiday]. (1921, June 22). *Ukrainskyi vistnyk – Ukrainian Herald*, p. 2 [in Ukrainian].
- Kvytantsiia pro oplatu vneskiv chlenamy tovarystva, 15 lypnia 1914 – 16 lypnia 1921 r. [Receipt of payment of contributions by members of the society, 15 July 1914 – 16 July 1921].

- July 15, 1914 – July 16, 1921]. (n.d.). *Derzhavnyi arkhiv Lvivskoi oblasti – State Archives of Lviv region*, f. 296, op. 1, spr. 82, ark. 23–118 [in Ukrainian].
- Kovaliuk, R.** (2001). *Ukrainskyi studentskyi rukh na zakhidnykh zemliakh XIX–XX st. [Ukrainian student movement in the western lands of the XIX–XX centuries]*. Lviv: In-t ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy [in Ukrainian].
- Konovalets, Ye.** (2002). *Prychynky do istorii ukrainskoi revoliutsii [Reasons for the history of the Ukrainian revolution]*. Lviv [in Ukrainian].
- Martynets, V.** (1949). *Vid UVO do OUN: spohady ta materiialy do peredistorii ta istorii ukrainskoho orhanizovanoho natsionalizmu [From UVO to OUN: memories and materials to the prehistory and history of Ukrainian organized nationalism]*. Winnipeg [in Ukrainian].
- Mizhpartiinyi zid [Inter-Party Congress]. (1921, June 9). *Ukrainskyi vistnyk – Ukrainian Herald*, p. 1 [in Ukrainian].
- Mudryi, V.** (1999). *Zmahannia za ukrainskyi universytet v Halychyni [Competition for the Ukrainian University in Galicia]*. Lviv–New York [in Ukrainian].
- Navrotskyi, O.** (1963). Pochatky UVO u Lvovi [The beginnings of UVO in Lviv]. In Z. Knysh (Comp.), *Sribna surma. Statti y materialy do diiannia Ukrainskoi Viiskovoi Orhanizatsii. Zbirnyk 2: Pochatky UBO u Halychyni – Silver Antimony. Articles and materials on the activities of the Ukrainian Military Organization. Vol. 2: The beginnings of UVO in Galicia*. Toronto: Silver Antimony [in Ukrainian].
- Nechuvanyi akt [Unheard of act]. (1921, September 24). *Vpered – Forward*, p. 1 [in Ukrainian].
- Politsiia zriadzhena u Lvovi [The police were charged in Lviv]. (1921, September 30). *Vpered – Forward*, p. 2 [in Ukrainian].
- Pro zid ukrainskoho studentstva u Lvovi [On the Congress of Ukrainian Students in Lviv]. (1921, April 29). *Vpered – Forward*, p. 3 [in Ukrainian].
- Revizii i areshtuvannia [Audits and arrests]. (1921a, October 4). *Vpered – Forward*, p. 2 [in Ukrainian].
- Revizii i areshtuvannia [Audits and arrests]. (1921b, October 5). *Vpered – Forward*, p. 2 [in Ukrainian].
- Studentskyi zid [Student Congress]. (1921, September 13). *Ukrainskyi vistnyk – Ukrainian Herald*, p. 2 [in Ukrainian].
- Khoma, I.** (2019a). Diialnist Ye. Konovaltsia navkolo viiskovo-politychnykh protsesiv u serpni-zhovtni 1920 r. [Activity of Ye. Konovaltsia around military-political processes in august-october 1920]. *Istoryko-kulturni studii – Historical and cultural studies*, 1 (6), 80–84 [in Ukrainian].

- Khoma, I.** (2019b). Yevhen Konovalets i pochatky UVO (serpen – lystopad 1920 r.) [Yevhen Konovalets and the beginnings of the Ukrainian Military Organization (August – November 1920)]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu imeni Ivana Franka. Seriya Istoriiia – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University*, 2/44, 9–15. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.2/44.184669> [in Ukrainian].
- Khoma, I., Myna, Z., & Sova, A.** (2012). *Istoriia ukrainskoi kultury [History of Ukrainian culture]*. Lviv [in Ukrainian].
- Shvahuliak, M.** (2013). *Istorychni studii: ukraintsi na rozdorizhziakh ta kru-tykh povorotakh istorii (dr. pol. XIX – per. pol. XX st.) [Historical studies: Ukrainians at the crossroads and sharp turns of history (second half of the XIX – first half of the XX century)]*. Lviv [in Ukrainian].
- Wpisy na uniwersytet im. J. Kazimierza [Entries to the University of J. Kazimierz]. (1921, September 15). *Gazeta Lwowska – Lviv newspaper*, p. 4 [in Polish].

*Стаття надійшла до редакції 25.08.2021 р.
Стаття рекомендована до друку 06.10.2021 р.*